

Archeo-rapport 267

Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Overpelt

Nick Van Liefferinge & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2015
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 267

Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Overpelt

Nick Van Liefferinge & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2015
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 267

Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Overpelt

Opdrachtgever:	Matexi NV
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Nick Van Liefferinge
Auteurs:	Nick Van Liefferinge Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2015/12.825/10

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2015, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Matexi NV Lange Lozanastraat 270 bus 3 2018 Antwerpen
Uitvoerder	Studiebureau Archeologie bvba
Vergunningshouder	Nick Van Liefveringe
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2014/477
Vindplaatsnaam	Overpelt-Kattestraat
Locatie	Provincie Limburg, Gemeente Overpelt, Kattestraat
Lambertcoördinaten	X223778 Y211008 X223781 Y211058 X223922 Y211091 X223935 Y211041
Kadasternummers	Afdeling 1, sectie B, percelen 322E (partim), 323F (partim), 324X (partim), 530G en 539C.
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Begindatum veldwerk	02/02/2015
Einddatum veldwerk	02/02/2015

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Overpelt, Kattestraat.
Archeologische verwachtingen	In de omgeving van het projectgebied werden vondsten uit de ijzertijd aangetroffen (CAI 159805).
Wetenschappelijke vraagstellingen	Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem? In hoeverre is de bodemopbouw intact? Waardoor kan het ontbreken van een horizont worden verklaard? Zijn er tekenen van erosie? Is er sprake van één of meerdere begraven bodems? Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving. Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

	<p>Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?</p> <p>Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?</p> <p>Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?</p> <p>Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? - Wat is de omvang? - Komen er oversnijdingen voor? - Wat is het, geschatte, aantal individuen? <p>Kunnen de sporen worden gelinkt aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?</p> <p>Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?</p> <p>Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?</p> <p>Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?</p> <p>Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?</p> <p>Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?</p> <p>Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?</p> <p>Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?</p> <p>Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud <i>in situ</i>)?</p> <p>Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet <i>in situ</i> bewaard kunnen blijven:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? 2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel
--	---

	<p>vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?</p> <p>Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?</p> <p>Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?</p>
Aard van de bedreiging	Verkaveling van circa 0,56 ha.
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Overpelt, Kattestraat.

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Inleiding	p. 3
1.1 Algemeen	p. 3
1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3 Archeologische en historische voorkennis	p. 5
1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p. 8
Hoofdstuk 2 Werkmethode	p. 11
Hoofdstuk 3 Analyse	p. 13
3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 13
3.2 Het sporen- en vondstenbestand	p. 17
Hoofdstuk 4 Synthese	p. 19
4.1 Interpretatie en datering	p. 19
4.2 Beantwoording onderzoeksvragen	p. 19
Hoofdstuk 5 Besluit	p. 21
Bijlagen (digitaal)	
Bijlage 1: Overzichtsplan	
Bijlage 2: Fotoinventaris	
Bijlage 3: Beschrijving bodemprofielen	
Bijlage 4: Verslag bodemkundig onderzoek	

Hoofdstuk 1   Inleiding

1.1 Algemeen

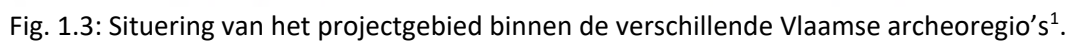
Wegens de plannen voor een verkaveling heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2014/477) op een terrein met een oppervlakte van 0,56 ha gelegen aan de Kattestraat te Overpelt (gemeente Overpelt). Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op 2 februari 2015.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in een landelijk gebied (wijk 'Riet') op circa 750 m ten zuiden van het dorpscentrum van Overpelt (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als afdeling 1, sectie B, percelen 322E (partim), 323F (partim), 324X (partim), 530G en 539C (fig. 1.2). De percelen bestonden op het moment van onderzoek uit akkerland met maïsstoppels. Het projectgebied strekt zich U-vormig uit rondom een aantal woonhuizen langsheen de Kattestraat. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de zandstreek van de Kempen (fig. 1.3).

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

4

1.3 Archeologische en historische voorkennis

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.4) zijn een aantal archeologische vindplaatsen opgenomen die zich situeren in de omgeving van het projectgebied. Het betreft vindplaatsen uit de periode vanaf de metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd.

Ten noorden van het projectgebied, in het centrum van Overpelt rondom de kerk, bevond zich een schans uit de nieuwe tijd (CAI 161139). Langsheen de zuidoostelijke rand van het dorpscentrum werd een archeologische opgraving uitgevoerd in 2012 (CAI 159805)². Hier werden sporen uit de metaaltijden teruggevonden, waaronder enkele afvalkuilen en paalkuilen. Op de bodem van één van de paalkuilen werd een fragment van een schaal uit de midden ijzertijd (ca. 400 BC) aangetroffen. Enkele greppels uit de 19e en 20ste deden mogelijk dienst als perceelscheidingen. Langs de westelijk rand van het dorpscentrum - nabij het kruispunt van de Ring rond Overpelt en de N713 - werden drie ondiepe kuilen met enkele fragmenten van handgevormd aardewerk uit de ijzertijd aangetroffen (CAI 700490). Net ten noorden van deze locatie kwamen een tiental kringgreppels (datering onbepaald) aan het licht, alsook verschillende losse vondsten - waaronder een zegelstempel uit de late middeleeuwen, enkele munten uit de Romeinse periode en munten uit de 16e eeuw (brûlé van 6 stuiver van de prins-bisschop van Luik en een milt uit Gent van 1581) (CAI 60002). Verder naar het westen bevinden er zich locaties van losse vondsten uit de Romeinse periode (metalen voorwerp, CAI 207532) en de late middeleeuwen (proto-steengoedfragment uit de 13e-14e eeuw met radstempelversiering, CAI 51366). Drie locaties (CAI 6001, 160882 en 161138) maken deel uit van verdedigingselementen uit de Nieuwe Tijd (vermoedelijk 17e eeuw). Op een vindplaats ten zuidwesten van het onderzoeksgebied (CAI 163534) werden goed bewaarde nederzettingenresten uit de volle middeleeuwen teruggevonden. Deze locatie was vermoedelijk ook tijdens de late middeleeuwen bewoond. Er kwam ook sporen van perceelsgrenzen voor die op de Atlas der buurtwegen (rond 1840) staan aangeduid. CAI-locatie 50346 omvat een middeleeuwse funeraire context (grafveld met een honderdtal graven en bijgaven), met een losse vondst uit de laat-Romeinse periode (scherf van een recipiënt in terra-sigillata). Ten noordoosten van het dorpscentrum bevinden zich locaties met resten uit de steentijd (CAI 50805), een kringgreppel met onbepaalde datering (CAI 60003) en een kapel (St-Willibrorduskapel), waarvan de oorsprong mogelijk teruggaat tot de 8e eeuw (CAI 700152).

---

² Onder leiding van archeoloog R. van de Konijnenburg.

Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Overpelt

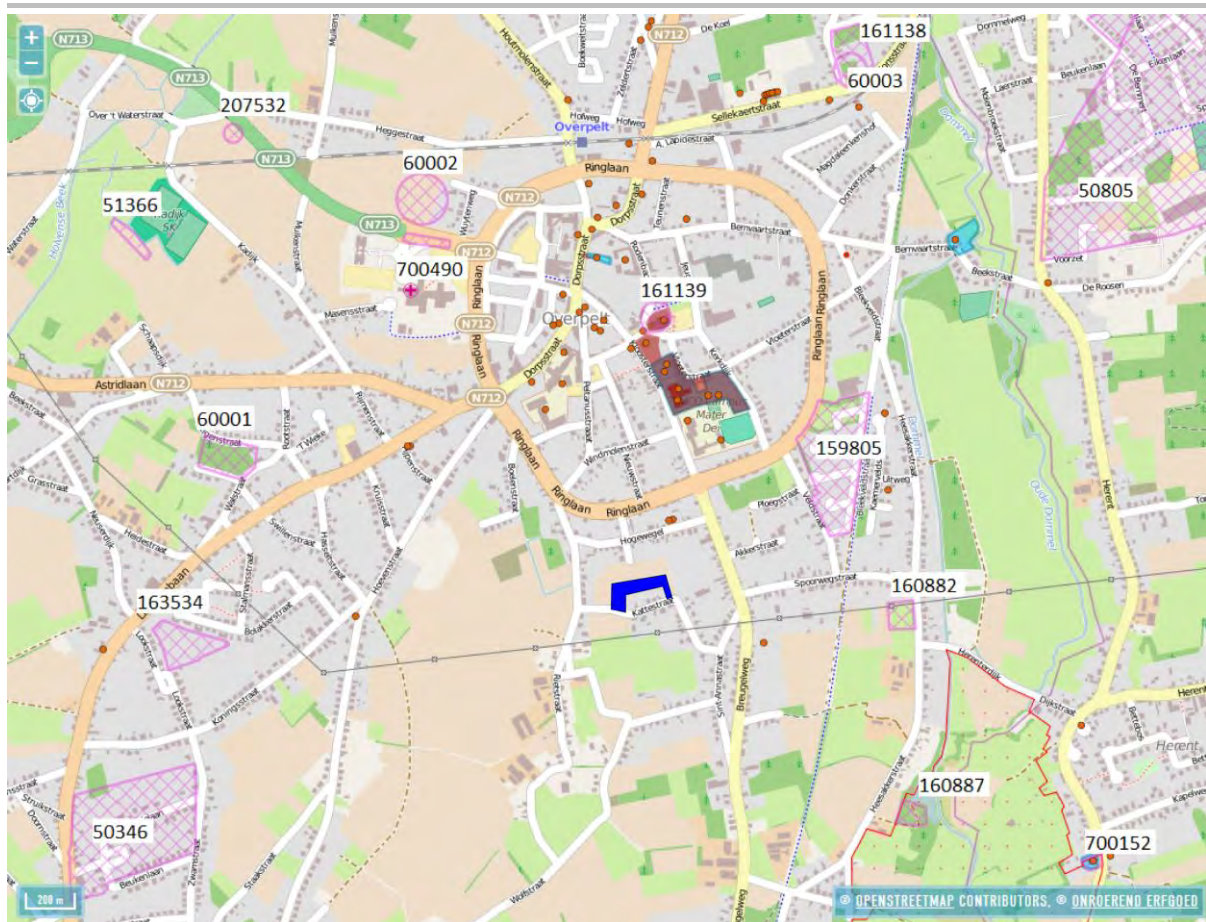

Fig. 1.4: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied³.

Op de Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 1.5) wordt ter hoogte van het huidige projectgebied een strook met grasland en/of bos langsheen een beekloop afgebeeld. Langsheen de oostelijke rand ervan komt bebouwing voor. De rest van het landschap bestaat uit een akkerlandcomplex.

Op de Atlas der Buurtwegen (fig. 1.6) zijn de Rietstraat en de Breugelweg reeds zichtbaar. De huidige Huisveldstraat ten noorden van het projectgebied bleek in het verleden verder door te lopen in de richting van de Kattestraat.

³ www.agiv.be

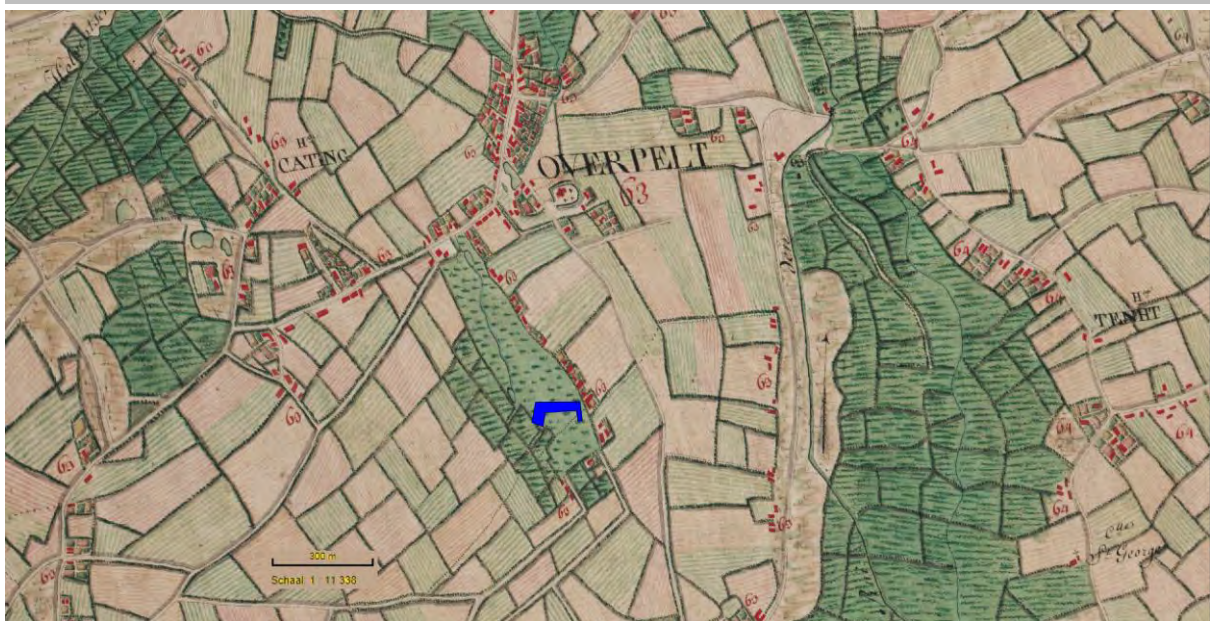

Fig. 1.5: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied⁴.

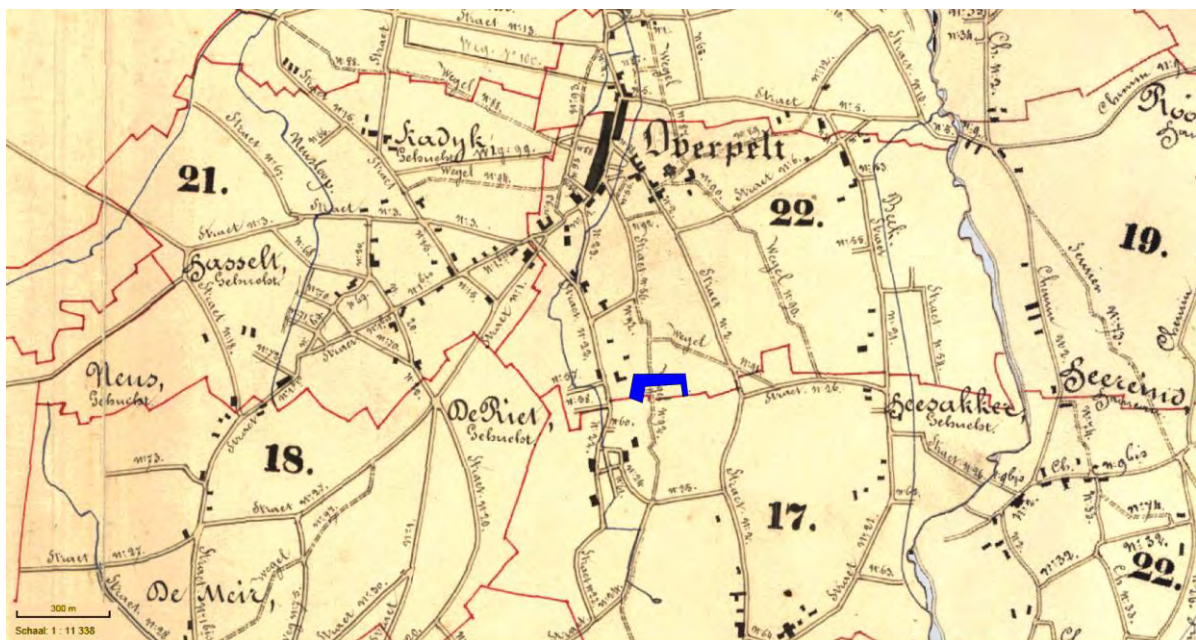

Fig. 1.6: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het projectgebied⁵.

⁴ www.geopunt.be

⁵ www.geopunt.be

1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden worden gezocht om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorzien natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen). Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem?

In hoeverre is de bodemopbouw intact?

Waardoor kan het ontbreken van een horizont worden verklaard?

Zijn er tekenen van erosie?

Is er sprake van één of meerdere begraven bodems?

Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;

- *Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?*
- *Wat is de omvang?*
- *Komen er oversnijdingen voor?*
- *Wat is het, geschatte, aantal individuen?*

Kunnen de sporen worden gelinkt aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?

Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?

Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?

Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?

Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

- 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*
- 2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*
- 3.*

Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Hoofdstuk 2 Werkmethode

Tijdens het veldwerk werd de methodiek van 4 m brede proefsleuven in een geschrinkt patroon gebruikt (fig. 2.1). De lengte van de individuele sleuf bedroeg gemiddeld 10 m. De afstand tussen de rijen proefsleuven bedroeg ongeveer 20 m.

Over de volledige oppervlakte van het terrein (0,56 ha) werden 15 proefsleuven gegraven, aangevuld met één kijkvenster (SL16). In totaal werd een oppervlakte van 675 m² onderzocht in een representatief grid. Dit komt overeen met 12% van de totale oppervlakte van het projectgebied. De vereiste dekingsgraad van 12,5% werd daarmee net niet gehaald. Reden hiervoor is de ietwat beperkte oppervlakte van het kijkvenster, aangezien nergens op het terrein archeologische waarden werden waargenomen. Er dient te worden opgemerkt dat proefsleuf 15 (SL15) wellicht buiten de contouren van het projectgebied is aangelegd. De preciese grenzen van het projectgebied waren immers niet zichtbaar (gemaakt) op het akkerland.

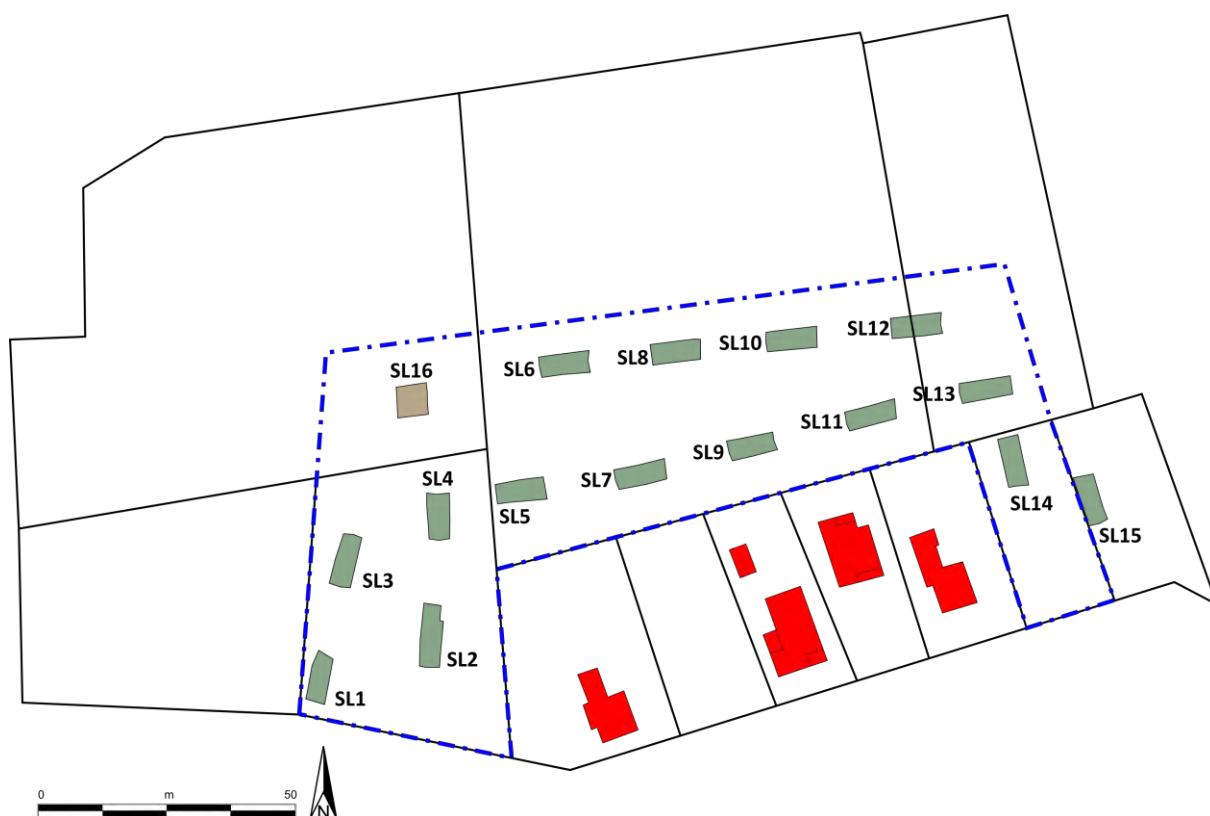

Fig. 2.1: Het sleuvenplan.

Hoofdstuk 3 Analyse

3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Volgens de gegevens van de bodemkaart wordt het projectgebied ingenomen door (matig) droge lemige zandbodems met een weinig duidelijke ijzer- en/of humus B-horizont (bodemseries t-Sbf en t-Scf) (fig. 3.1). Verder naar het westen - in de omgeving van de beekloop - wordt de drainage van de gronden ongunstiger (drainageklasse d). Het ondiep gelegen substraat bestaat uit terrasafzettingen met een grindbijmenging (zie prefix "t-" bij de bodemserie).

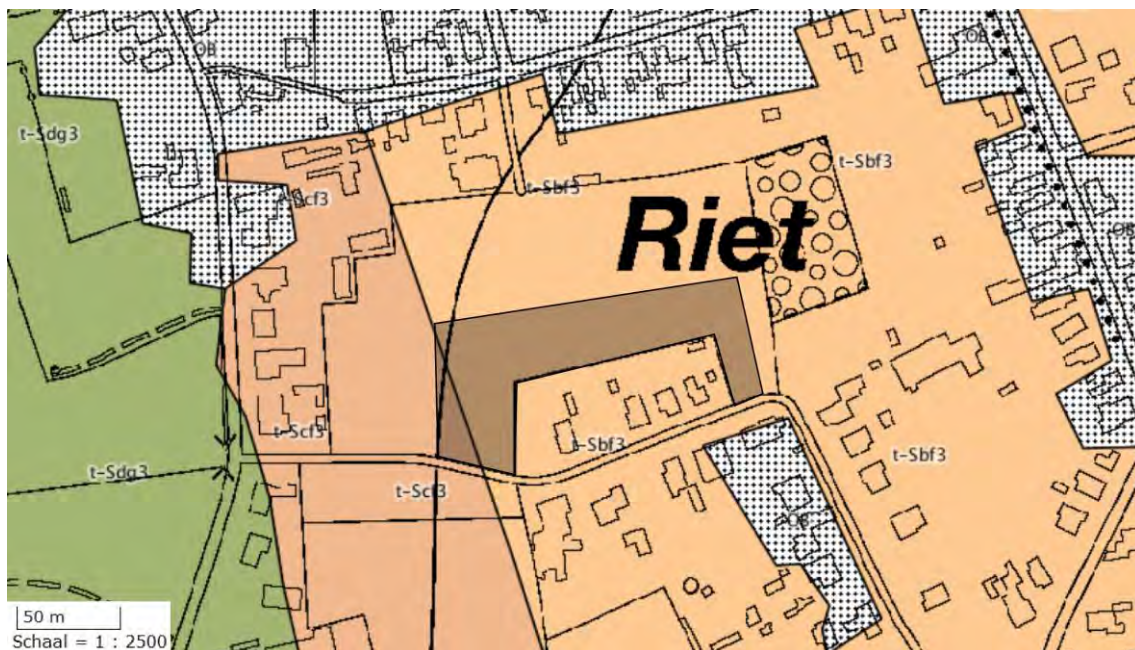

Fig. 3.1: Uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

Op basis van de resultaten van de terreinwaarnemingen (registratie van 15 bodemprofielen) blijkt dat de gegevens van de bodemkaart vrij accuraat zijn. Het terrein kon worden opgedeeld in twee verschillende pedogenetische zones, nl. gronden met een begraven paleobodem onder een dikke antropogene bovengrond en gronden met een A-(B/C)-C- profielopbouw. Beide pedogenetische zones zijn geassocieerd met een (dekzand)rug ten oosten van lager gelegen depressiegronden langs een beekloop. De bestudeerde bodemprofielen zijn verspreid aangelegd over de volledige oppervlakte van het terrein zodat een duidelijk beeld werd verkregen van de bodemkundige opbouw in beide zones (fig. 3.2) (bijlage 3). De beschrijvingen van bodemprofielen 1, 2, 10 en 13 (Bo1, Bo2, Bo10 en Bo13) - uitgevoerd door bodemkundige Ludo Fockedeij (Studiebureau Archeologie) - worden in dit verslag gebruikt ter illustratie (fig. 3.3 t.e.m. 3.6).

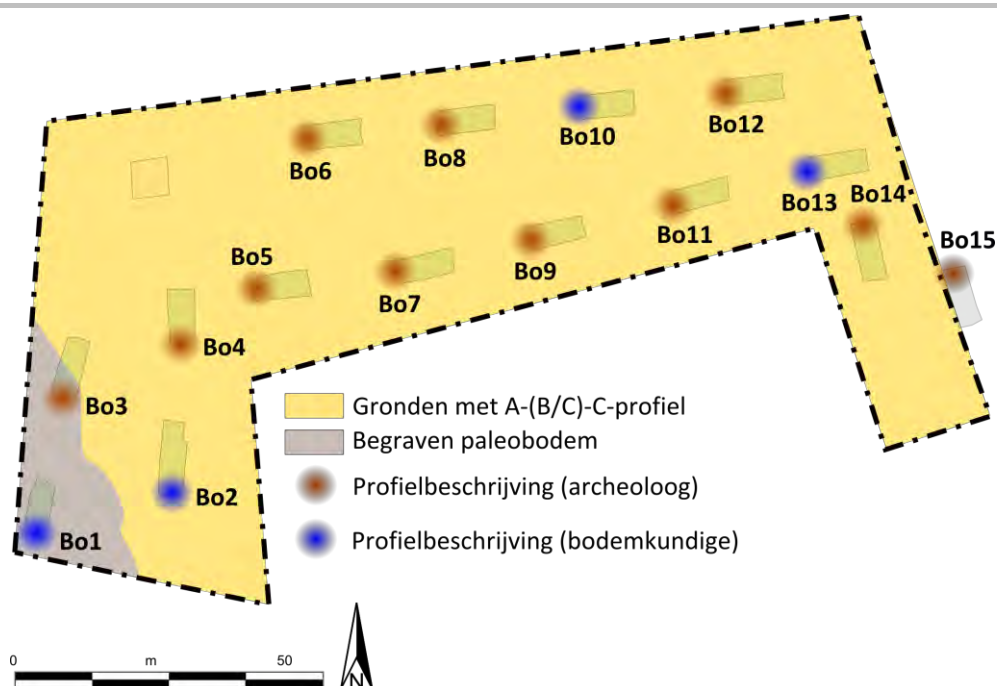

Fig. 3.2: Weergave van de pedogenetische zones met situering van de bodemprofielen.

Bodemprofielen 1 (fig. 3.3) werd aangelegd in de zone van de begraven paleobodem en toont een antropogene bovengrond met een dikte van circa 50 cm. Om die reden behoort deze zone tot de gronden met een dikke antropogene bovengrond (m-gronden). Horizont 1 van het profiel betreft een Ap-horizont (ploeglaag) in lemig zand met een zeer grijsachtige donkerbruine kleur. De ondergrens is scherp afgelijnd ten opzichte van de onderliggende Ap2-horizont. Deze Ap2-horizont (2) heeft een bruine kleur en vertoont een diffuse overgang naar de onderliggende A1-horizont van de begraven paleobodem (type podzol). De A1-horizont (3) - die een oud loopvlak vertegenwoordigt - heeft een donkergrijze tot zwarte kleur als gevolg van het hoge humusgehalte in het sediment. Onder de A1-horizont bevindt zich een dun laagje lemig zand met een paarsgrijze kleur. Het gaat om een dunne uitlogingshorizont of E-horizont (4). Hieronder bevindt zich een aanrijkingshorizont of Bh/ir-horizont met een roestbruine kleur (5). De moederbodem (C-horizont) (6) bestaat uit licht groengeel lemig zand met grindbijmenging. Het vlak werd aangelegd tussen horizont 5 en horizont 6.

De overige bodemprofielen (fig. 3.4 t.e.m. 3.6) situeren zich in een zone met gronden die een A-(B/C)-C-profielopbouw vertonen. Ter hoogte van bodemprofielen 10 en 13 zijn nog delen van een oudere Ap2-horizont bewaard gebleven onder de huidige ploeglaag (Ap1-horizont). Onder de antropogene bovengrond komt in alle gevallen een bruingele B/C-horizont voor die geleidelijk overgaat naar de C-horizont. In alle horizonten werd een bijmenging van grind waargenomen. Hier is dus geen sprake van een dikke antropogene bovengrond (m-gronden) en er komen ook geen horizonten van een begraven paleobodem voor. Gezien de situering van deze zone op de rand van een (dekzand)rug, kan de afwezigheid van de paleobodem - die elders op de lager gelegen delen van het terrein wel lijkt voor te komen - worden verklaard door erosie. Deze erosie kan door een samenspel van natuurlijke en/of menselijke processen zijn geïnduceerd. Een deel van de sedimenten zal in de richting van de lagere delen van het (paleo)landschap zijn verplaatst.

Voor een meer gedetailleerde analyse van de bodemopbouw wordt verwezen naar het verslag van het bodemkundig onderzoek (bijlage 4 op de CD-ROM).

Fig. 3.3: Zicht op bodemprofiel 1.

Fig. 3.4: Zicht op bodemprofiel 2.

Fig. 3.5: Zicht op bodemprofiel 10.

Fig. 3.6: Zicht op bodemprofiel 13.

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

Er werden geen bodemsporen van natuurlijke en/of antropogene oorsprong waargenomen.

Hoofdstuk 4   Synthese

4.1 Interpretatie en datering

Binnen de contouren van het projectgebied werden geen archeologische waarden aangetroffen. Op basis van de bodemprofielen konden twee pedogenetische zones worden afgebakend, nl. gronden met een begraven paleobodem onder een dikke antropogene bovengrond en gronden met een A-(B/C)-C- profielopbouw. Beide pedogenetische zones zijn geassocieerd met een (dekzand)rug ten oosten van lager gelegen depressiegronden langsheen een beekloop.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen⁶

Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem?

De beschrijvingen van de waargenomen horizonten zijn te vinden in bijlage 3 (beschrijving bodemprofielen) en bijlage 4 (verslag bodemkundig onderzoek).

In hoeverre is de bodemopbouw intact?

Is er sprake van één of meerdere begraven bodems?

Enkel in de zuidwestelijke hoek van het terrein - langsheen de Kattestraat - werd de aanwezigheid van een intacte, begraven paleobodem (type podzol) vastgesteld. In de rest van het projectgebied is deze paleobodem niet meer bewaard en komen gronden voor met een A-(B/C)-C- profielopbouw.

Waardoor kan het ontbreken van een horizont worden verklaard?

Zijn er tekenen van erosie?

Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Voor wat betreft het grootste deel van het projectgebied is er geen sprake van een dikke antropogene bovengrond (m-gronden) en er komen ook geen horizonten van een begraven paleobodem voor. Gezien de situering van deze zone op de rand van een (dekzand)rug, kan de afwezigheid van de paleobodem - die elders in de lager geleden delen van het landschap wel lijkt voor te komen - worden verklaard door erosie. Deze erosie kan door een samenspel van natuurlijke en/of menselijke processen zijn geïnduceerd. Een deel van de sedimenten zal in de richting van de lagere delen van het (paleo)landschap zijn verplaatst. Tijdens dit proces kunnen eventuele bodemsporen zijn aangetast of zelfs volledig verdwenen.

Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?

Het terrein kon worden opgedeeld in twee verschillende pedogenetische zones, nl. gronden met een begraven paleobodem onder een dikke antropogene bovengrond en gronden met een A-(B/C)-C- profielopbouw. Beide pedogenetische zones zijn geassocieerd met een (dekzand)rug ten oosten van lager gelegen depressiegronden langsheen een beekloop.

---

⁶ Er werden geen bodemsporen (van antropogene oorsprong) aangetroffen. Daarom werden enkel de vragen beantwoord met betrekking tot de (paleo)landschappelijke en bodemkundige waarden.

Hoofdstuk 5   Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Wegens de toekomstige verkavelingswerken worden eventuele archeologische waarden in de ondergrond bedreigd. Daarom werd een archeologische evaluatie van het terrein uitgevoerd door middel van een proefsleuvenonderzoek. Uit de resultaten van het veldwerk bleek dat er zich geen bedreigde archeologische waarden bevinden binnen de grenzen van het projectgebied. Er werden dan ook geen aanbevelingen geformuleerd voor eventueel verder archeologisch onderzoek.

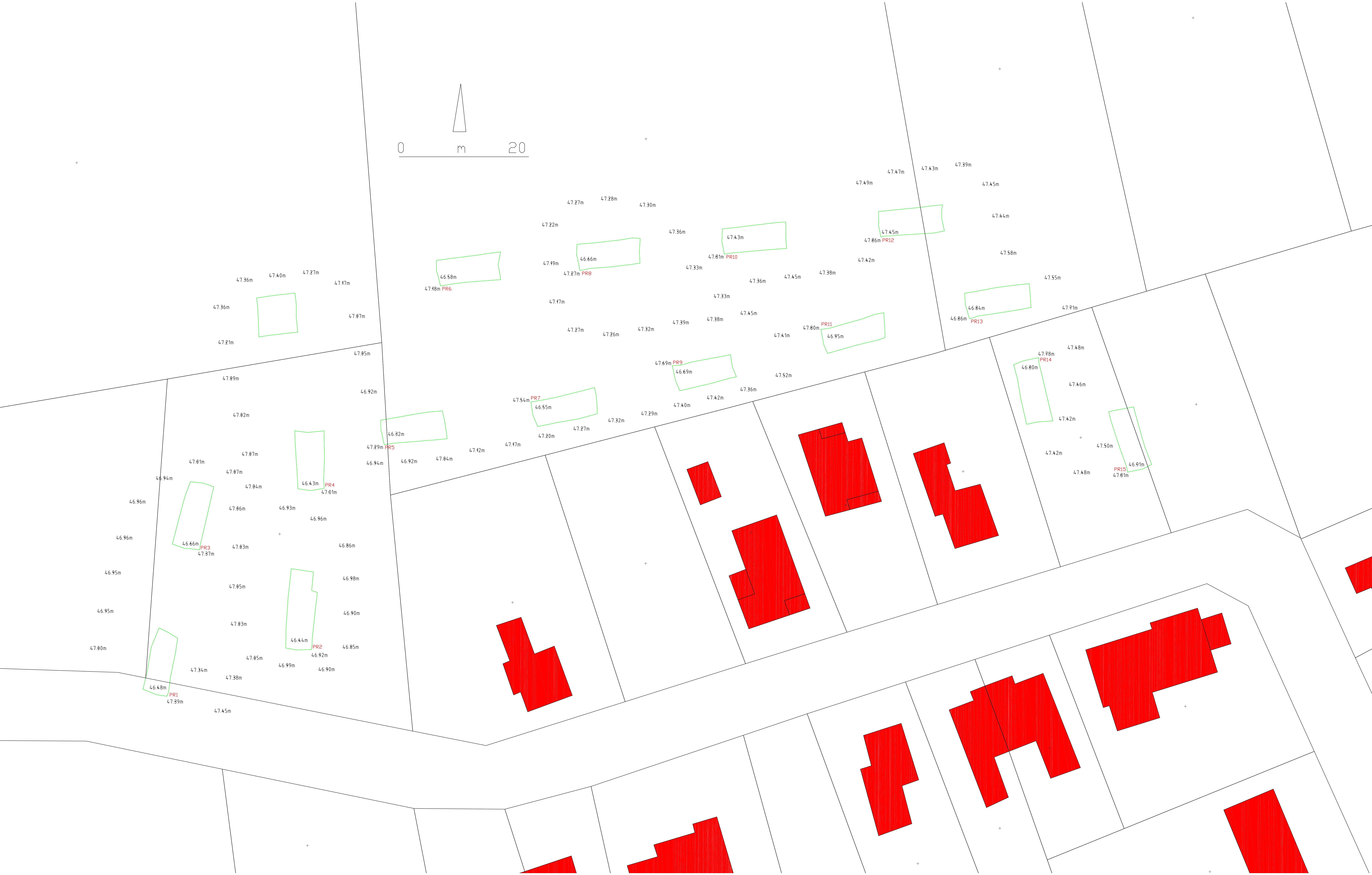
Bij eventuele vrijgave het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- *het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)*
- *en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011*

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bijlage 2 Fotoinventaris

Vergunningsnummer

(F)oto, (O)verzicht, (PR)ofiel, (V)lak, (C)oupe, (D)etail, (W)erkfoto, (V)ondst, ...

2014-477-OVERZICHT-FO — Volgnummer

(S)poor, (PR)profiel, (SL)euf, (W)erk(P)ut, (L)osse(V)ondst, (P)aleo(B)oring, (M)etaal(D)etectie, ...

BIJLAGE 3: Beschrijving bodemprofielen

Bodemprofiel 1

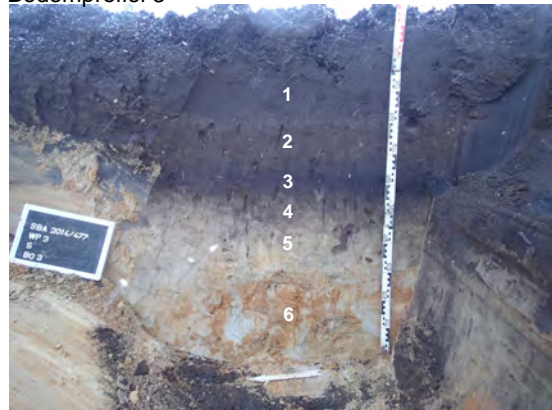
H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: A1-hor.
H4: E-hor.
H5: Bh/ir-hor.
H6: C-hor.

Bodemprofiel 2

H1: Ap-hor.
H2: B/C-hor.
H3: Cg-hor.

Bodemprofiel 3

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: A1-hor.
H4: Bioturbatiehor.
H5: Witgrijze zandige leem
H6: Cg-hor.

BIJLAGE 3: Beschrijving bodemprofielen

Bodemprofiel 4

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: Cg-hor.

Bodemprofiel 5

H1: Ap-hor.
H2: B/C-hor.
H3: C-hor.

Bodemprofiel 6

H1: Ap-hor.
H2: Graaf/ploegsporen
H3: B/C-hor.
H4: Cg-hor.

BIJLAGE 3: Beschrijving bodemprofielen

Bodemprofiel 7

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: Cg-hor.

Bodemprofiel 8

H1: Ap-hor.
H2: B/C-hor.
H3: Cg-hor.

Bodemprofiel 9

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: Cg-hor.

BIJLAGE 3: Beschrijving bodemprofielen

Bodemprofiel 10

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: C-hor.

Bodemprofiel 11

H1: Ap-hor.
H2: B/C-hor.
H3: C-hor.

Bodemprofiel 12

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: C-hor.

BIJLAGE 3: Beschrijving bodemprofielen

Bodemprofiel 13

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: C-hor.

Bodemprofiel 14

H1: Ap1-hor.
H2: Ap2-hor.
H3: B/C-hor.
H4: C-hor.

Bodemprofiel 15

H1: Ap-hor.
H2: B/C-hor.
H3: Cg-hor.

Bodemkundige aspecten van het proefsleuven onderzoek (Overpelt - Kattestraat)

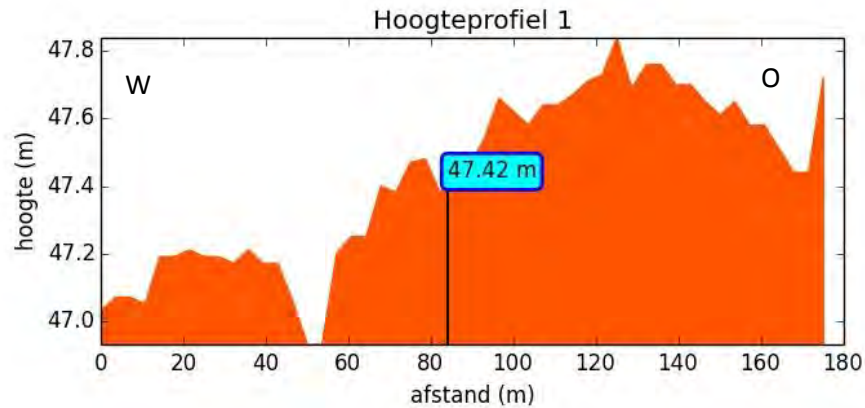
Inhoud

1. Fysiografie	1
1.1 Topografie en hydrografie	1
1.2 Geologie.....	2
1.2.1 Tertiair	2
1.2.2 Quartair	4
2. Bodemgesteldheid.....	6
2.1 Bodemeenheden	6
2.2 Bodemgenese	6
3. Terreinwaarnemingen	7
4. Resultaten.....	10
5. Bibliografie.....	10

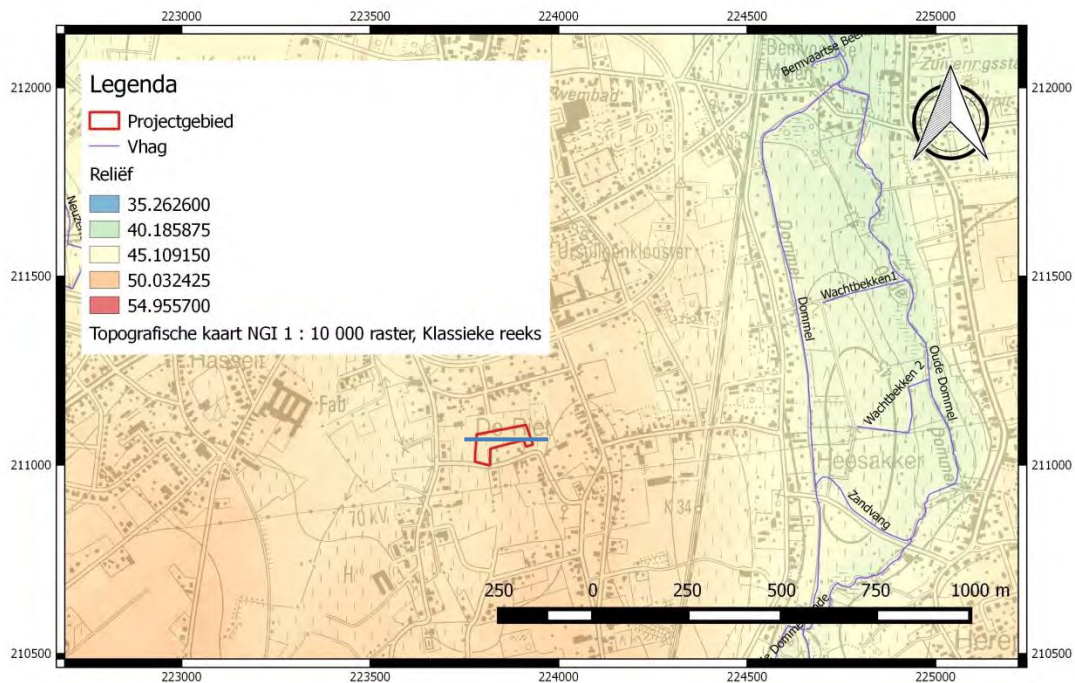
1. Fysiografie

1.1 Topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte tussen 47 en 47,8 m TAW. Het oppervlak is eerder convex en helt langzaam af naar het westen (ca. 1%) (fig. 1) en is een onderdeel van een grotere lemig zandgebied. Ten westen is er een iets lager gelegen deel en ten oosten is er de vallei van de (Oude) Dommel. De afwatering gebeurt naar het noorden (fig. 2).

Figuur 1: Oost-west hoogteprofiel van het oppervlak en de helling in het projectgebied.

Figuur 2: Topografie en hydrografie rond het aangeduide onderzoeksgebied.

1.2 Geologie

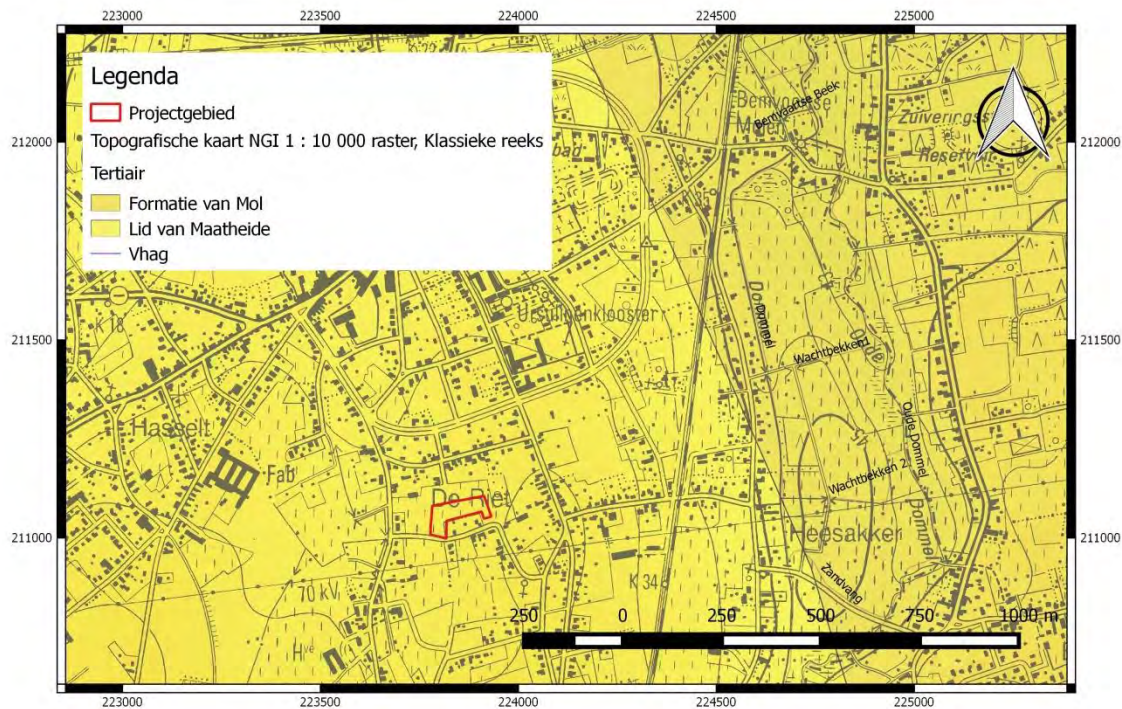
1.2.1 Tertiair

Onder het projectgebied bevinden zich sedimenten van het **Lid van Maatheide** dat behoort tot de **Formatie van Mol** (fig. 3). Deze formatie dateert uit het Pliocene (fig. 4).

De Formatie van Mol is nogal grof, meestal opvallend, wit zand dat bijna uitsluitend uit kwarts bestaat. Aan de basis komt een kwartsgrintlaagje voor waarvan de samenstelling te vergelijken is met het Grintlaagje van Hukkelberg. Hierop ligt 10-15 m van het typische Kwartzsand van Mol Donk, vrij goed

gecalibreerd met toch wisselingen in de grofheid, van klei uitgewassen en met een mode die meestal iets kleiner is dan 250 μm . in de tpeestreek rust hierop een dunne kleiige horizont en een sprietlaag¹ die ten noorden van Rauw is ontgonnen: **de Spriethorizont van de Maat**.

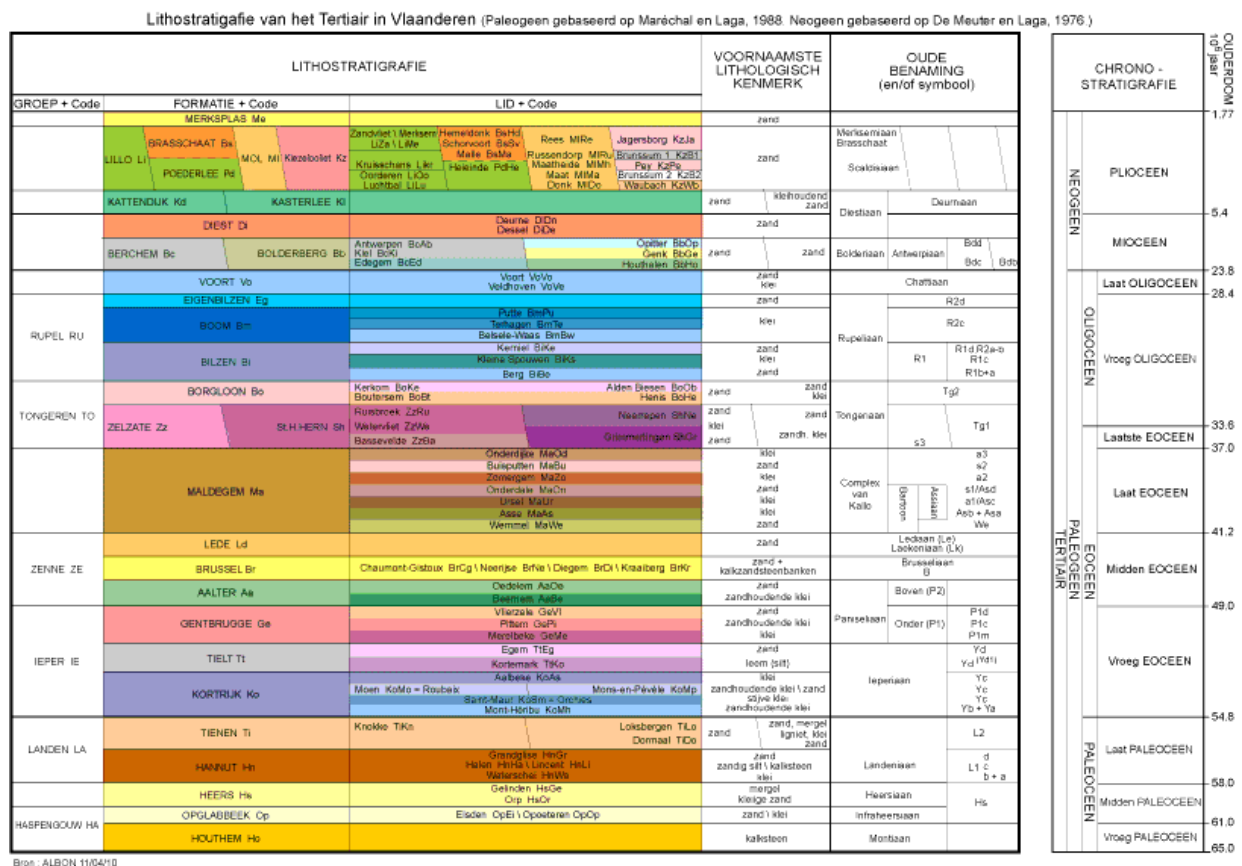
Hierop ligt een iets grover kwartzand met mode meestal boven 250 μm , en nog beter gecalcibreerd en ook met minder wisselingen in de grofte. Het is vooral ontwikkeld ten oosten van de breuk van Rauw en de dikte ervan neemt toe tot 40 m onder Lommel: **Kwartzand van Maatheide**. Het zand is door humusinfiltratie over grote, maar variabele dikte omgevormd tot een secundair zwart faciës².

Figuur 3: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

¹ Spriet is een lokale benaming voor Bruinkool.

² Gullentops F. en Vandenbergh N., 1995. Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België - Vlaams Gewest, Kaartblad 17, Mol. Belgische Geologische Dienst en Vlaamse overheid, afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, blz. 25.

Figuur 4: Litho- en chronostratigrafie van het Tertiair in Vlaanderen.

1.2.2 Quartair

Tot de belangrijkste eolische afzettingen van het pleni-weichseliaan (Brabantiaan) behoort de Formatie van Wildert. De zanden werden afgezet onder periglaciale omstandigheden en ze rusten op het substraat, op Rijnafzettingen, op herwerkingen van beide en op Pleistocene fluviatiele zanden. De formatie wordt zelf bedekt door duinzand of ligt aan de oppervlakte. Het is een eenheid die bestaat uit geel en geelgrijs vrij goed gesorteerd zwaklemig kwartshoudend zand. Sporadisch grindhoudend, waarschijnlijk door cryoturbatie van onderliggende grindrijke afzettingen. Soms wordt aan de basis een keienlaag aangetroffen. Bezit regelmatig een zwakke gelaagdheid die zich manifesteert door een minieme korrelgroottevariatie op cm-schaal. Deze zanden zijn doorgaans fijner dan de fluviatiele en herwerkte zanden, beter gecalibreerd en bezitten een typische gele kleur. Het verschil met duinzanden ligt in de geomorfologische positie (typische positief reliëf bij duinzand) en in het leemgehalte (afwezig bij duinafzettingen). De formatie is essentieel allochtoon en omvat de dekzanden in het noorden en noordoosten van België. De dikte varieert tussen 1 en 4 m³.

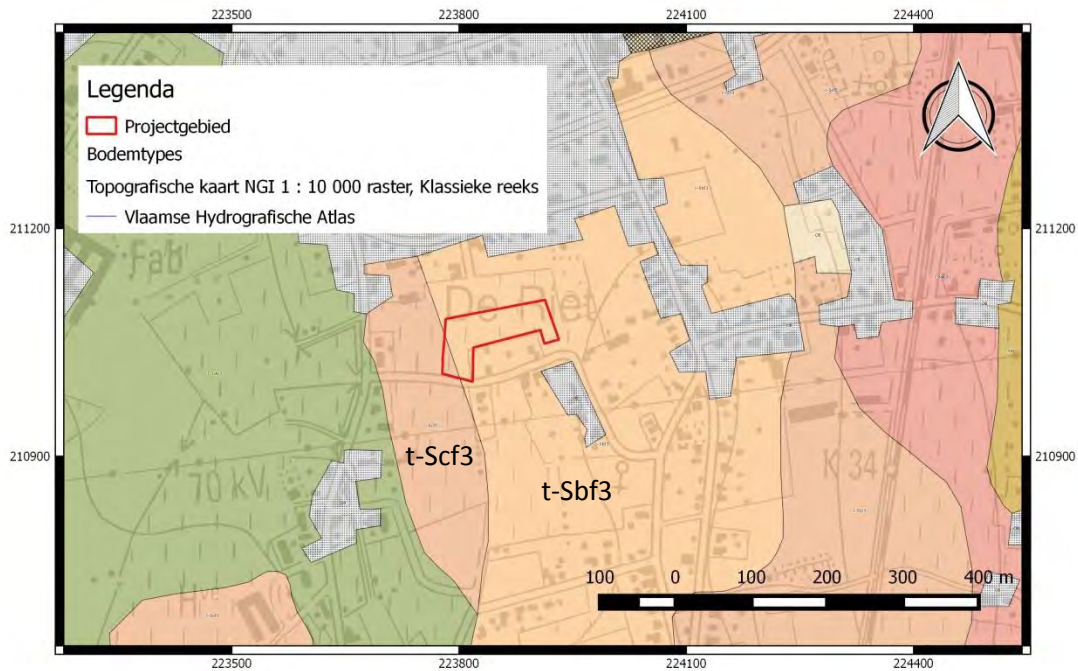
³ Beerten K.; o.l.v. Gullentops F. Paulissen E. en Vandenberghen N., 2006. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart – kaartblad 17, Mol. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, blz. 15.

2. Bodemgesteldheid

2.1 Bodemeenheden

Figuur 6: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied.

Het projectgebied ligt op lemig zand (fig. 6). De lemige zanden domineren het hele bodemlandschap.

t-Sbf3 zijn droge lemig-zandgronden met weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont met grindsubstraat op geringe of matige diepte (20-125 cm) en met een dikke humeuze bovengrond (40-60 cm). In profiel is het een droge humus-ijzerpodzol met weinig uitgesproken ontwikkeling. De Ap horizont bevat veel afgeloogde korrels. De B is bruinachtig en weinig diep ontwikkeld (tot 30-40 cm). De ondergrond is roestig gevlekt op meer dan 90 cm diepte⁵.

t-Scf3 zijn droge lemig-zandgronden met weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont met grindsubstraat op geringe of matige diepte (20-125 cm) en met een dikke humeuze bovengrond (40-60 cm). In profiel zijn het zwak hydromorfe bruine podzolachtige bodems met humus/ijzer B horizont.. De horizonten komen overeen met die van Sbf. De podzol B horizont is iets meer diffuus en reikt tot gemiddeld 40-50 cm. Roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

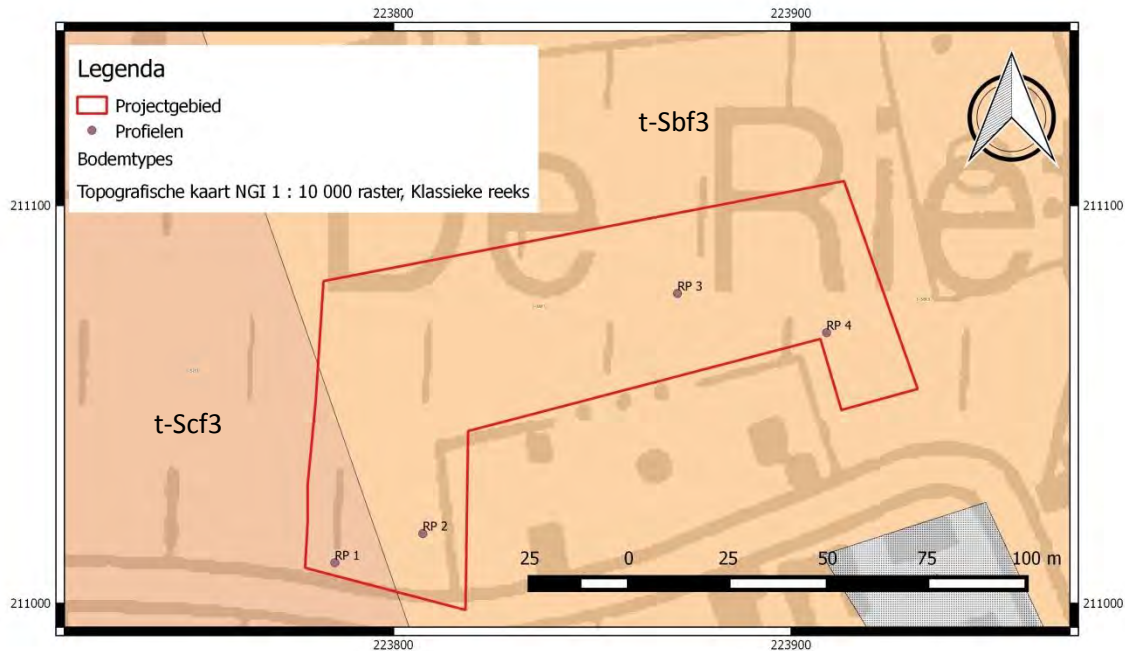
2.2 Bodemgenese

De gronden met weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont worden ook wel bruine podzolachtige bodems genoemd. De zandige sedimenten vertonen na de uitloging van klei en sesquioxiden een accumulatie van humus en van ijzer in de oppervlakkige lagen. De A₁ horizont bevat veel afgeloogde korrels, die onderaan soms een zeer dunne (ca. 1 cm) continue E vormen. De podzol B horizont heeft een bruine kleur en gaat geleidelijk over tot het grijs gele C materiaal. Deze profielontwikkeling komt voor in betrekkelijk jonge afzettingen (stuifzanden) waarin nog geen duidelijke profieldifferentiatie heeft plaats

⁵ Baeyens L., Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Overpelt 32 E & Neerpelt 19 E, I.W.O.N.L., 1975, blz. 46.

gehad. Hij vormt zich ook in de E van een uitgeloogd profiel. In dit geval is hij het eerste stadium van de vorming van een secundaire podzol. In de meeste gevallen werd een humuspodzol gevormd. Er heeft zich meestal wel een accumulatie van ijzer voorgedaan, maar deze is gewoonlijk te gering om een humus-ijzer B te vormen.

3. Terreinwaarnemingen

Figuur 7: De ligging van de profielen (RP).

Op het terrein werden 4 profielen geselecteerd. In profiel 1 was een perfect bewaarde hydromorfe (humus)podzol bewaard, mogelijk onder plaggen. Dit werd gekozen als referentieprofiel. Profielen 2, 3 en 4 bleken geërodeerde profielen te zijn met 2 ploeglagen.

In het referentieprofiel (fig. 8) is een volledig bewaarde, zwak ontwikkelde podzol te zien. De eerste horizont is de ploeglaag (Ap_1) (1) met daaronder een moeilijk te interpreteren horizont (2). Het zou op het eerste zicht kunnen gaan om een plaggenprofiel maar morfologische kenmerken spreken dit tegen. De opbouw van onder naar boven verandert geleidelijk van kleur, namelijk van zwart naar bruin. Dat betekent dat het humusgehalte aan de basis veel groter is. Bij plaggen is de kleur eerder egaal en is er geen trend dat het humusgehalte toe- of afneemt, wat zich uit in een meer donkere/lichtere kleur. Daaronder bevindt zich een A-E-Bh profiel, dat zwak is ontwikkeld (3, 4 en 5). Dit gaat over korte afstand over in de C horizont (6).

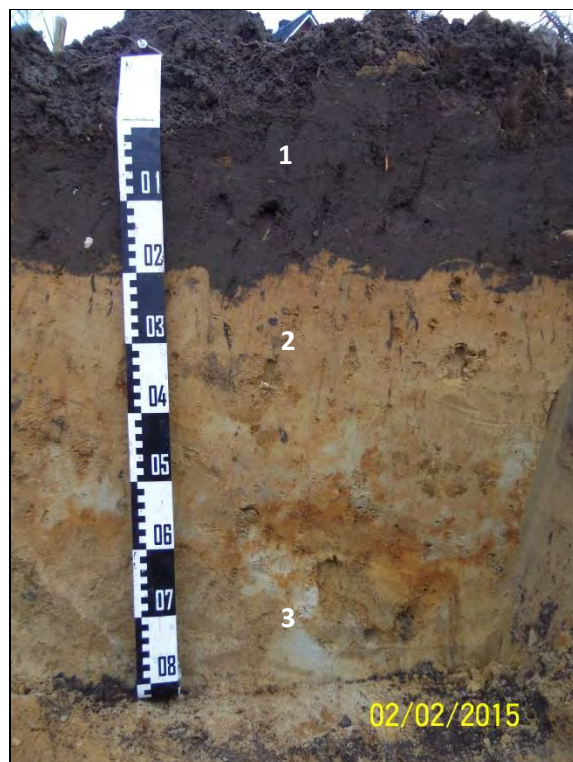
Het tweede bodemprofiel (fig. 9) is een Ap-BC-C profiel (1, 2 en 3).

In het derde bodemprofiel (fig. 10) is een stuk van een tweede ploeglaag te zien (2). Deze tweede ploeglaag is nog duidelijker aanwezig in het vierde bodemprofiel (fig. 11, 2).

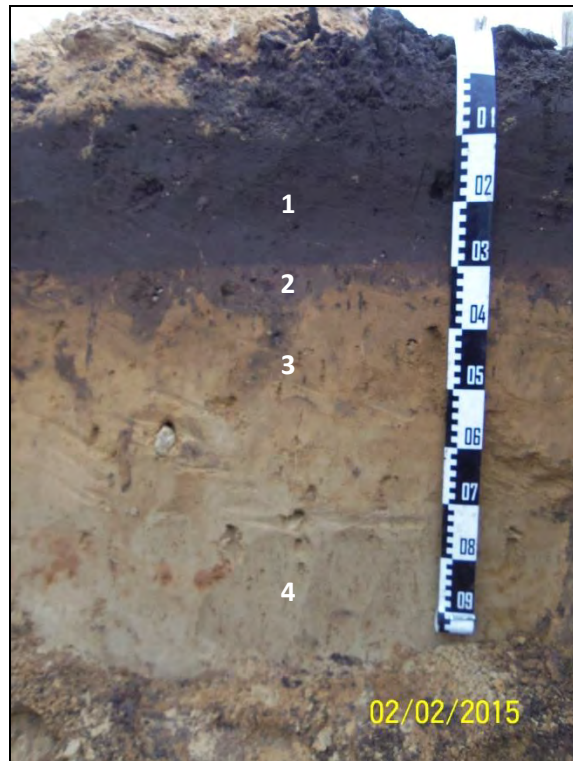

Figuur 8: Begraven, zwak ontwikkelde humuspodzol.

Figuur 9: Bodemprofiel met Ap – BC – C horizonten (1, 2 en 3)

Figuur 10: Duidelijke resten van een A_{p2} (2).

Figuur 11: A_{p2} prominent aanwezig (2).

Figuur 12: De Ferrariskaart met volledig zicht op het landgebruik.

Op de Ferrariskaart is te zien dat het onderzoeksgebied nog helemaal niet onder landbouw lag.

4. Resultaten

1. Het referentieprofiel toont aan dat er oorspronkelijk een duidelijker meer uitgesproken microreliëf was. Hoogstwaarschijnlijk zijn er ingrepen gebeurd om dit microreliëf te nivelleren. Getuige daarvan de afgetopte profielen 2, 3 en 4 die hoger gelegen zijn.
3. Ook hier komt tot uiting dat menselijke ingrepen in het verleden een natuurlandschap op korte tijd konden transformeren naar een cultuurlandschap. De intacte bodemprofielen zijn daarvan stille getuigen die liggen te wachten tot ze worden onderzocht om het verloren gegane lokale landschap opnieuw een gezicht te geven.
4. Op basis van enkele summiere, cartografische gegevens, namelijk de kaart van Ferraris, kan worden gesteld dat er pas de laatste tweehonderd jaar aan landbouw is gedaan, gesteld dat het gaat om een oorspronkelijk natuurlandschap. De Ferrariskaart is slechts een momentopname en geeft geen zekerheid over vroegere historische landschapsingrepen.

5. Bibliografie

1. Baeyens L., Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Overpelt 32 E & Neerpelt 19 E, I.W.O.N.L., 1975, 83 blzn.
2. Van Ranst E. en Sys C., Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000), 1 april 2000, 361 blzn.
5. Bogemans Fr., Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen., 2005, Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond,

Natuurlijke Rijkdommen, Brussel, aangepast in 2008 o.b.v. de bestaande profieltypekaarten (1/50.000), 5 blzn.

6. Gullentops F. en Vandenberghe N., 1995. Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België - Vlaams Gewest, Kaartblad 17, Mol. Belgische Geologische Dienst en Vlaamse overheid, afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, 65p.

Annex : Profielbeschrijving

1. Algemene gegevens

1. Beschrijver : Ludo Fockedeey, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek : Archeologisch: proefsleuven
3. Plaats : Overpelt - Kattestraat.
4. Hoogteligging : 47,5 mTAW.
5. Coördinaten : 211010 N ; 223785 O.
6. Datum : 02/02/2015.
7. Tijdstip : 13 : 15 u.
8. Landgebruik en vegetatie : Akker, braak.
9. Weersomstandigheden : Sneeuw, 3°C.
10. Oriëntatie : W.
11. Bodemeenheid : t-Scf3: droge lemig-zandgronden met weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont met grindsubstraat op geringe of matige diepte (20-125 cm) en met een dikke humeuze bovengrond (40-60 cm).

2. Profielbeschrijving

H1

0-27 cm: Ap1: zand; zeer donkergrijs (10YR 3/1); kruimelig tot structuurloos; grindbijmenging (5%); veel fijne plantenwortels; scherpe, rechte ondergrens,

H2

27-60 cm: Ap2: zand; zwart tot zeer grijsachtig donkerbruin (10YR 2/1 tot 3/2); structuurloos; grindbijmenging (5%); sterk humeus naar onder toe; diffuse, rechte ondergrens,

H4

60-70 cm: A₁: (humeus) zand; zwart (10YR 2/1); structuurloos; grindbijmenging (5%); scherpe, rechte ondergrens,

H5

70-75 cm: E: zand; zeer donkerbruin tot donkerbruin (7,5YR 2,5/2 tot 3/2); structuurloos; grindbijmenging (5%); scherpe, rechte ondergrens,

H6

75-83 cm: B_n: zand; donkerbruin (10YR 3/3); structuurloos; grindbijmenging (5%); gevlekt uitzicht; diffuse, onregelmatige ondergrens,

H7

83-100 cm: C: zand; olijf tot bleek olijf (5Y 5/3 tot 6/3); grindbijmenging (25%)

Grind op 100 cm

G(rond)**W**(ater)**T**(afel) : cm.

Opmerking:

3. Foto

4. Opmerkingen en bijzonderheden

5. Verwijzingen

1. Bodemkundige aspecten van het proefsleuvenonderzoek (Overpelt - Kattestraat).